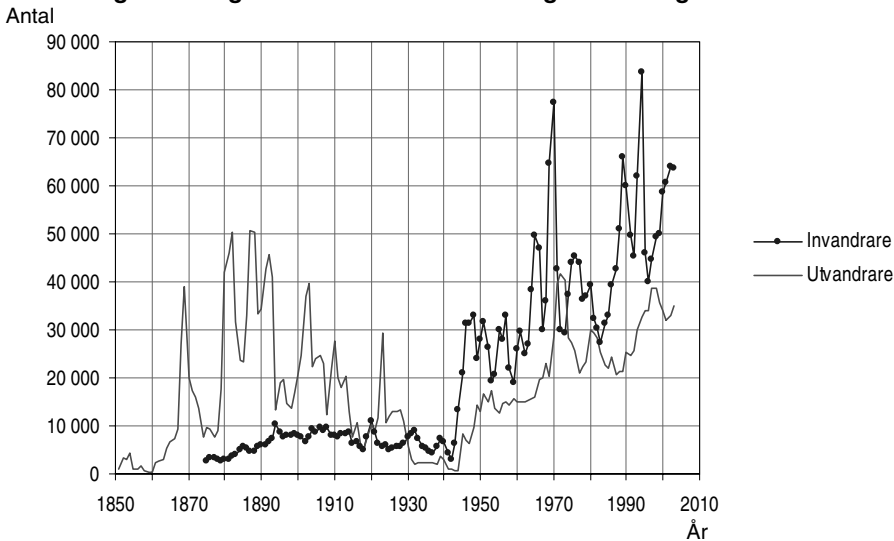

Sammanfattning

Att invandra till Sverige är en efterkrigsföreteelse. Inflyttning till Sverige har visserligen förekommit i större och mindre omfattning sedan mycket lång tid tillbaka. Men inflyttningen under andra delen av 1800-talet och början av 1900-talet utgjordes till en mycket stor del av återvändande svenskar.

Statistiska centralbyrån (SCB) började framställa statistik om utvandring 1851 och om invandring 1875. Det var dock först under senare delen av 1940-talet som migrationsstatistiken började redovisas efter medborgarskap. Tidigare var det så självklart att det nästan bara var svenskar som flyttade över landets gränser att redovisning efter medborgarskap ansågs vara överflödigt.

Diagram 1.1
Invandring till Sverige 1875-2003 och utvandring från Sverige 1851-2003

Från utvandringsland till invandringsland. – Under dryga halvseklerna 1865-1925 var Sverige ett utvandringsland. Sedan andra världskrigets slut, 1945, har Sverige varit ett invandringsland med arbetskraftsinvandring under 1950- och 1960-talen och flykting och anhöriginvandring sedan 1980-talet.

Amerikautvandringen dominerar

Under åren 1850-1930 utvandrade cirka 1,5 miljoner människor. Utvandringen var mycket stor från 1880 till första världskrigets utbrott. Toppåren var 1881-1882 och 1887-1888 då det var kris i jordbruket i Sverige och högkonjunktur i USA.

Flertalet av de svenska utvandrarerna sökte sig till Nordamerika. Invandringen till Sverige utgjordes i första hand av svenskar som återvände till hemlandet. Ungefär 400 000 människor flyttade till Sverige under denna period.

Men de som flyttade ut var betydligt fler. Ungefär 20 procent av männen och 15 procent av kvinnorna som föddes under senare delen av 1800-talet flyttade från Sverige. Trots en nettoutvandring på 1,1 miljoner ökade landets folkmängd från 3,5 miljoner till 6 miljoner från år 1850 till år 1930.

Från utvandring till invandring

Efter andra världskriget blev Sverige ett invandringsland. År 1945 var antalet utrikes födda fortfarande så lågt som 100 000. Men flyktingarna från grannländerna som vistades tillfälligt i landet under andra världskriget folkbokfördes aldrig i Sverige. Därför redovisades de inte i befolkningsstatistiken.

Sedan andra världskriget har 2,4 miljoner människor flyttat till Sverige och 1,4 miljoner har flyttat ut ur landet. Av utflyttarna var en halv miljon svenska medborgare och av inflyttarna var ungefär 320 000 svenska medborgare. Något mindre än hälften av invandrarna har lämnat Sverige.

Under drygt 50 år har antalet utrikes födda i befolkningen ökat med ca 1 milj. Antalet utrikes födda i Sverige passerade enmiljonstrecket år 2000. Från att ha varit ett nästan osynligt inslag har invandrare blivit en naturlig del av det svenska samhället.

Vad påverkar invandringen?

Flera faktorer påverkar hur många invandrare som kommer till Sverige. Några exempel är krig och oroligheter i andra delar av världen, arbetsmarknaden i Sverige och den statliga regleringen av invandringen.

I början av efterkrigstiden, under 1950- och 1960-talet, kom invandrarna från våra nordiska grannländer, Central- och Sydeuropa. Men under 1970-talet avstannade i stort sett inflyttningen från Norden och Europa eftersom den svenska arbetsmarknaden inte var attraktiv längre. Samtidigt fann personer i oroliga länder i Asien och Sydamerika en fristad i Sverige. Detta har medfört att migrationen från asiatiska länder har dominerat invandringen de senaste decennierna tillsammans med 1990-talets flyktinginvandring från Balkan. De nordiska invandrarna från 1950- och 1960-talet har nu blivit så gamla att de under de senaste decennierna decimerats i större omfattning på grund av dödsfall än genom återutvandring.

Sedan 1970-talets början har invandringen ändrat karaktär. Flyktinginvandringen och den därtill hörande invandringen av nära anhöriga har sedan 1980-talets mitt blivit mer och mer dominerande. Samtidigt har arbetskraftsinvandringen blivit marginell.

De nyanlända invandrarna fick allt svårare att konkurrera om jobben. Arbetslivet ändrades. Tempoarbeten försvann. Utbildning och förmåga att kommunicera värdesattes allt mer i arbetslivet. Även under högkonjunkturen runt 1990 var svårigheterna betydande för nyanlända invandrare att få fotfäste på arbetsmarknaden. 1990-talets ekonomiska kris i kombination med rekordstor invandring av flyktingar förvärrade problemen. Dessutom sammanföll de stora flyktingströmmarna i början av 1990-talet med den ekonomiska krisen i Sverige och tillgången på arbete minskade

Antalet asylsökande beror dels på oron ute i världen, dels på den svenska invandringspolitiken. Ett exempel är att kriget i forna Jugoslavien medförde en kraftig ström av asylsökande till Sverige åren 1992 och 1993.

Familjeband dominerar 1990-talets migration

En spridd missuppfattning är att invandrare och flyktingar är synonyma begrepp. Endast en åttondel av de personer som invandrat åren 1990–2003 är flyktingar. En flykting är en människa som har *behov av skydd*. Därutöver har dubbelt så många fått tillstånd att bosätta sig i Sverige på *humanitära grunder*. Ungefär fyra av tio invandrare har *familjband* som skäl. Ser vi till de senaste årens invandring finner vi att flyktingarnas andel har minskat medan immigranter med familjeband numera svarar för hälften av invandringen. Återvändande svenskar ingår inte i dessa andelar.

Hur har efterkrigstidens migration påverkat Sveriges folkmängd?

En direkt följd av efterkrigstidens migration är att de utrikes födda har ökat med nästan 1 miljon från 1945 till 2003. Indirekt har migration bidragit till både fler födda och döda. Enligt vår kalkyl har invandringen bidragit med ca 1 miljon barn födda 1945–2003. Invandrarna är unga när de kommer till Sverige och tillhör en selektiv grupp av personer med låg dödlighet. Antalet dödsfall bland invandrare och deras barn är än så länge lågt, endast 140 000. Det beräknade födelseöverskottet blir 870 000 vilket är nästa lika stort som invandringsöverskottet, 970 000. Migrationen 1945–2003 har således bidragit med ett tillskott på 1 840 000 personer. Som jämförelse kan nämnas att från slutet av år 1944 till år 2003 ökade Sveriges befolk-

ning med 2 380 000 personer. Utan migration skulle födelseöverskottet ha uppgått till 540 000 enligt kalkylen.

Återutvandring

Sedan 1970-talets mitt har återutvandringen av utrikes födda i stort sett varit konstant, ca 15 000 per år, trots att antalet utrikes födda ökat från 600 000 till drygt 1 000 000. Det kan tyckas förbryllande men har sina naturliga förklaringar. Flyktinginvandrarna och deras anhöriga har som regel inget land att återvända till. I det forna hemlandet är förhållandena ofta desamma som vid flykten. När det blir regimskifte i hemlandet har flyktingarna vistats i Sverige så länge att banden framförallt genom barnen blivit så starka att det forna hemlandet har lägre preferenser än Sverige.

Det finns också demografiska förklaringar till att återutvandringen ligger kvar på en stabil nivå. Flyktingar och deras anhöriga är äldre än arbetskraftsinvandrarna vid ankomsten till Sverige. Det gör att flyktingarna snart når 40-årsålderna då benägenheten att flytta avtar. Den ändrade åldersfördelningen med allt fler invandrare i åldrarna 40 år däröver ger med automatik ett oförändrat antal återutvandrare. Benägenheten att återutvandra har i det närmaste varit konstant sedan 1970-talets mitt.

Reglering påverkar flyktingströmmarna

Det är mer en regel än undantag att migrationen mellan länder är reglerad. Ett undantag i detta avseende är migrationen mellan de nordiska länderna som varit utan några begränsningar sedan 1950-talet. Arbetskraftsinvandringen började regleras år 1967 för utomnordiska medborgare.

Den svenska invandringpolitiken har sedan 1980-talet varit inriktad på regler och föreskrifter för asylsökande och anhöriga. Viktiga årtal för ny och ändrad lagstiftning är 1980, 1989 och 1997. Den svenska migrationspolitiken tycks under vissa perioder ha medverkat till ökad inströmning av asylsökande. Under andra perioder har den varit mer återhållande vilket har minskat strömmen av asylsökande.

Utvandring och återinvandring av svenskar

Sedan amerikautvandringen upphört på 1920-talet låg utvandringen av svenskar på en mycket låg nivå till omkring 1950. Under 1950- och 1960-talen var antalet omkring 5 000 per år. Det var först på 1990-talet som utvandringen fick ett nytt mönster. Den nivå som gällt från 1970- och 1980-talen, på ca 10 000 per år, fördubblades till 20 000 årligen. Den ökade utvandringen på 1990-talet kan sättas i samband med

den ekonomiska krisen, globaliseringen och Sveriges inträde i EU. De populäraste länderna att flytta till är USA, Norge och Storbritannien. Ungefär två tredjedelar av svenskarna återvänder.

En analys av svensk migrationsstatistik visar att det uppskattningsvis finns ca 200 000 svenskar, personer födda i Sverige, som är bosatta utomlands. Sammanställer vi uppgifter från andra länders statistikmyndigheter och gör kalkyler för länder där vi saknar uppgifter blir antalet ca 300 000. Avvikelsen bör tolkas som att det finns ca 100 000 personer födda i Sverige, vilka är upptagna i det svenska befolkningsregistret, bosatta utomlands kortare eller längre tid. De internationella rekommendationerna säger att en ettårsregel gäller vid migration. Bosätter man sig kortare tid än ett år utomlands skall man vara kvar i det svenska befolkningsregistret och inte räknas med i inflyttningslandets befolkning. Många länder har kortare krav på bosättning. En del av skillnaden beror på att definitioner varierar mellan länder. Den viktigaste orsaken till avvikelsen torde vara brister i statistiken över utflyttade. T.ex. lämnar personer Sverige utan att anmäla utflyttning till folkbokföringsmyndigheten.

Hur många invandrare finns i Sverige?

Det förekommer mycket varierande uppgifter om antalet invandrare i Sverige. Det beror på hur *invandrare* definieras.

Vid slutet av år 2003 var antalet utländska medborgare i landet 476 000 och antalet utrikes födda 1 078 000. Ungefär en sjundedel av de utländska medborgarna är födda i Sverige. Personer födda i Sverige med en eller båda föräldrarna födda utomlands beräknas uppgå till cirka 880 000. Av dessa har 560 000 en förälder född i Sverige och en förälder född i utlandet.

Ungefär en sjundedel, eller 16 procent, av Sveriges befolkning består av personer med utländsk bakgrund, d.v.s. utrikes födda och personer födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Därtill kommer personer födda i Sverige med en förälder född utomlands och en förälder född i Sverige, vilka uppgår till 6 procent av befolkningen.

Tabell 1.1
Sveriges befolkning 31 dec 2003 fördelad efter eget och föräldrarnas födelseland - tusental

	Kvinnor	Män	Totalt
Födda i Sverige			
– med båda föräldrarna födda i Sverige	3 538	3 480	7 018
– med en förälder född i Sverige	276	289	565
– med båda föräldrarna födda utomlands	153	162	315
Födda utomlands	562	516	1 078
Samtliga	4 529	4 447	8 976

Hur många flyktingar finns det i Sverige?

Det finns ingen statistik över antalet flyktingar bosatta i Sverige. Dåvarande Statens invandrarverk, numera Migrationsverket, har publicerat uppgifter om olika flyktinggruppers storlek. Uppgifterna blir med tiden missvisande eftersom de inte justerats med avseende på återutvandring och dödsfall. Ett halvt svar kan vi dock ge på frågan ovan. Det finns ganska tillfredsställande uppgifter för personer som fått uppehållstillstånd sedan 1985. I slutet av år 2003 fanns det i Sverige 630 000 personer som invandrat 1985 eller senare. Av dessa hade 93 000 fått uppehållstillstånd på grund av skyddsbehov och 134 000 på humanitära grunder.

Immigrant – emigrant

En immigrant ska ha för avsikt att bosätta sig i Sverige minst ett år. Utomnordiska medborgare ska dessutom ha tillstånd att bosätta sig i landet för att betraktas som immigranter.

En emigrant är en person som bosätter sig permanent utomlands. Med permanent menas minst ett år.